

Gencsapáti-Besenyősziget késő középkori településmaradványai

KOLLER MELINDA

Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ, I. sz. Regionális Iroda
H-1113 Budapest, Daróci út 3., koller.melinda@gmail.com

Koller, M.: *Late medieval settlement ruins at Gencsapáti-Besenyősziget*

Abstract: This paper presents the settlement structure research of the village in county Vas. Parts of four buildings with foundation ditch and postholes could be identified in this ditch, economical house and other ditches came to light in this excavation, so it can be design the main street and the inner structure of this settlement.

Keywords: village research, settlement structure, building

Bevezetés

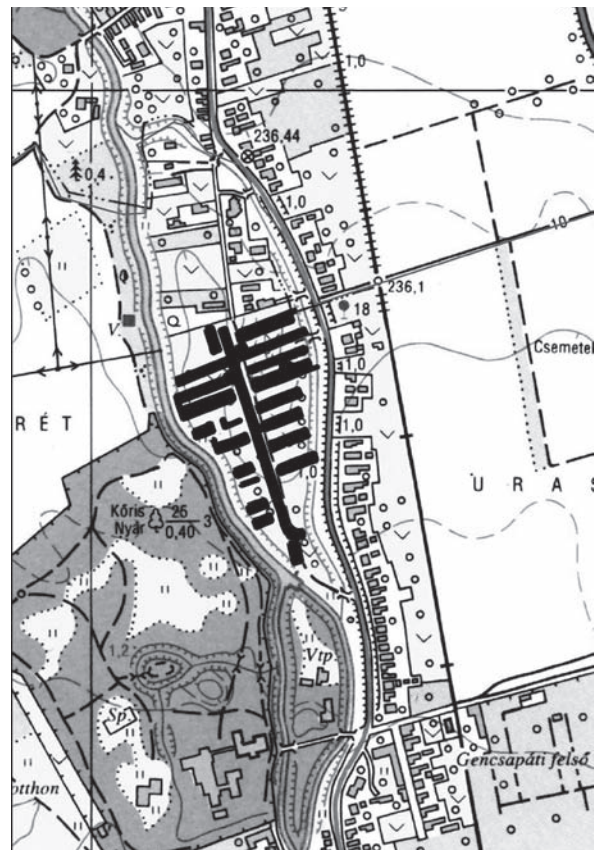
A Vas megye kőszegi járásában található Gencsapáti község északi határában, a Gyöngyös-patak és mellékága, a Kis-Gyöngyös által közrefogott (700 méter hosszú, 200 méter széles) szigeten feküdt a középkori Besenyő falu.

A lelőhelyen 2004. május-júniusban, illetve október-novemberben lakópark építését megelőzően végzett feltárást Pap Ildikó Katalin és Ilon Gábor megközelítőleg 10.000 m² területen. A terület már az őskor idején lakott volt, az ásatáson bronzkori, vaskori és római kori jelenségek is előkerültek. A tanulmány a kora Árpád-korban létesült és az újkorig lakott település késő középkori településszerkezeti rekonstrukcióját kíséri meg bemutatni (1 kép).

Településtörténet

A települést *Predium Beseneu* alakban 1281-ben említi a vasvári káptalan oklevele, mely a Hermán nemzetség egymás közti birtokelosztásáról tudósít.¹ A 15. században már a Besenyei köznemesi család tulajdona volt.² Fényes Elek 1837-ben még említi, mint népes pusztát, illetve lakhelyet³, az 1856-60 között a megyéről készült első kataszteri felmérésen viszont már a tőle délre fekvő, Apátiban álló kastély parkja és kertészete található a területen.⁴

Egy adott település módszeres kutatásánál nem hagyható figyelmen kívül annak tágabb környezete, vagyis a tájban és a településhálózatban elfoglalt helye. Ennek vizsgálatánál az írott források (adománylevelek, határjárások, országleírások stb.) mellett a történeti térképek (kéziratos és kataszteri térképek, katonai felmérések) jelentik az egyik fókuszpontot, különösen a 18. század végén készült I. katonai felmérés.⁵ A térkép még a folyószabályozá-

1. kép: A feltárási hely a szigeten

1 Hazai Okmt. I. 57. sz. okl., 75-77.

2 Engel 2001.

3 Fényes 1991. 37.

4 A történelmi Vas vármegyében döntően 1857-58 között készültek el a kataszteri térképek. (Vas megye az első kataszteri felmérés térképein 1856-60. DVD-ROM, Arcanum, 2006.)

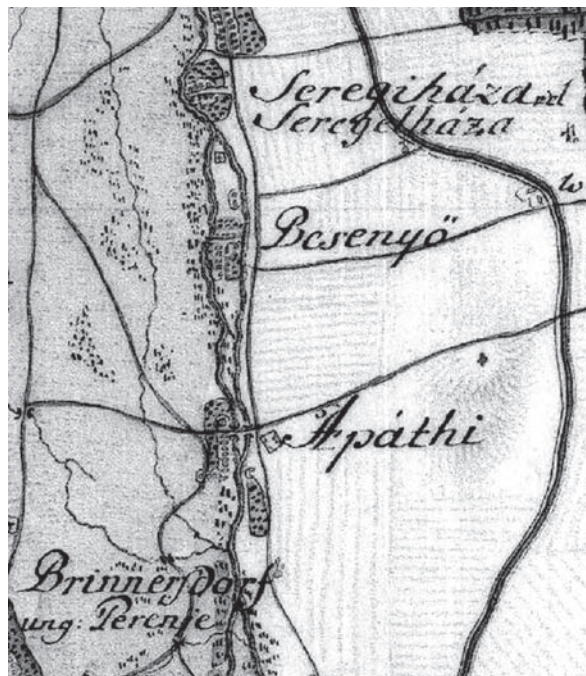
5 A Magyar Királyság területét 1782-85 között mérték fel.

sok, belvízrendezések előtti állapotokat ábrázolja, feltünteti a felszínborítást, amiből megállapítható a korabeli földhasználat (szántók, legelők stb.), így segítséget nyújt egy település határának rekonstruálásához is (2. kép).

Besenyő egy fontosabb, a Kőszeg–Szombathely között vezető országúttól nyugatra, kevesebb, mint 800 méterre helyezkedett el. Ez Glaser Lajos kutatásai alapján már a tatárjárás előtt főútként funkcionált⁶, és fontos kereskedelmi útvonal volt a késő középkorban, például a velenceiek is ezen közlekedtek Ausztria felé.⁷ Az út jelentőségét mutatja még, hogy 1695-től itt vezetett a Sopron–Kőszeg–Szombathely közötti postajarat⁸, amit az 1785-ös Kenedics-féle térkép Via Postalís névvel jelez.

A történeti térképek alapján Besenyő határhasznosításáról annyit lehet megállapítani, hogy a 18. században a településtől keletre szántóföldek, nyugatra a vízenyösebb területeken ligetes mezők, legelők voltak. A földrajzi adottságok miatt így lehetett ez a középkorban is. A jelenlegi településhatár feltehetően igazodik a korábbi felosztáshoz, északon ma is a sziget északi csücskében, a patak és mellékága összefolyásánál ér véget – innentől már Seregélyháza kertjei kezdődnek –, illetve a sziget belseje felé vezető – mára már csak kisebb mellékút – de az I. katonai felmérésen még szélesebb kocsiútnak jelölt, kökeresztel jelzett út mentén húzódik. A falutól alig több mint 1 kilométerre (a szekérúton mérve), délkeletre állt a feltehetően Apátihoz tartozó középkori templom.⁹

Besenyő felhagyásának időpontja a történeti források, illetve térképi ábrázolások alapján 1837 és 1860 közé tehető (ld. fenn).

2. kép: Besenyő falu és környezete az I. katonai felmérésen

Településszerkezeti megfigyelések

A történeti térképek egy település környezetén kívül informálnak annak belső szerkezetéről is. Vas megye jelenleg is a középkorra jellemző aprófalvas településszerkezettel bír, és a középkori előzményekkel rendelkező falvak nagy vonalakban még őrzik régi településformáikat. A 18. századi térképeket vizsgálva megállapítható, hogy Besenyő és a környékén fekvő falvak mind soros felépítésű, vagyis utcára szervezett települések voltak¹⁰, melyek a Gyöngyös-patak keleti oldalán húzódtak az említett főúttól nyugatra. A településeket a főútból leágazó kisebb utakon keresztül lehetett megközelíteni. Máté Zsolt településszerkezeti osztályozása alapján az elágazó úti falvak típusába sorolhatóak.¹¹ Maksay Ferenc a középkori utak és települések kapcsolatát vizsgálva szintén megkülönböztet egy a nagy utak mellől elhúzódo településtípust¹², Vas megyéből például Kisasszonyfalut említi példaként, melyet mind a 14-15. századi leírások, mind az I. katonai felmérés alapján a Szombathely–Csepreg között vezető országút került el.¹³ Ezekből is kitűnik, hogy egy település szerveződését, belső elrendezését elsősorban topográfiai – geomorfológiai és a távolsági útvonalakhoz való viszony – adottságai határozták meg, de erősen függött a gazdálkodás módjától is.¹⁴

Mind a már említett I. katonai felmérésen, mind a Kenedics-féle térképen jól megfigyelhető Besenyő falu fő utcája, az épületek elhelyezkedése az utca vonalához, valamint a település tengelyéhez képest. A katonai felmérésen ezeken kívül még élesen elkülöníthető a lakó-gazdasági udvar, valamint a kert határa is. A hosszú, viszonylag keskeny szalagtelkek a vízfolyásra merőlegesen helyezkedtek el a dombvonulat közepén futó főútcára két oldalán, és ezekhez külső gazdasági egységként csatlakoztak a patakok mellett húzódo kertek (3. kép).

6 Glaser 1929. 148.

7 Glaser 1929. 141-142.

8 Karoliny 1987. 40.

9 MNM Adattár II.22/1979.

10 Holl 1985. 241., Somfai 2002. 7.

11 Máté 1998. 14-21.

12 Maksay 1971. 45.

13 Maksay 1971. 46.

14 A domborzati okok miatt a nagyállattartás kevésbé alkalmazható a Dunántúlon, lásd: Somfai 2002. 9.

Az egykori település pontos szerkezeti rekonstrukciójának elkészítése a teljes feltárás, illetve műszeres vizsgálatok hiányában nem lehetséges, azonban a beruházásból adódóan az ásatás kutatószelvényes jellege miatt viszonylag nagy területről nyerhető információ. A belső struktúra megfigyelését, illetve a késő középkori jelenségek pontos meghatározását azonban erősen megnehezítette a területen történt folyamatos megtelepedés, valamint a 20. században létesített virágkertészet bolygatásai. A jelentős pusztulás következtében a középkori leletanyag egy része kevert rétegből, másodlagos helyzetben került elő, sokszor keveredve a megelőző korszakok emlékéanyagával.

A leletanyag kiértékelése után szembevetően kirajzolódott, hogy bizonyos térbeli eltolódás figyelhető meg az Árpád-kori és a késő középkori települési objektumok között. Míg az Árpád-korban főként a sziget nyugati felét részesítette előnyben a lakosság, a késő középkori megtelepedési horizontban az északi, még inkább az északkeleti zóna vált fontossá.

A feltárt késő középkori épületmaradványok és árkok elhelyezkedését vizsgálva a történeti térképeken is megfigyelt utcára szerveződő település képe bontakozott ki.

Épületek

A már említett új- és modern kori bolygatások, beásások következtében a késő középkori épületek kivétel nélkül töredékesen kerültek a felszínre. Összesen 4 lakóházat lehetett megfigyelni.

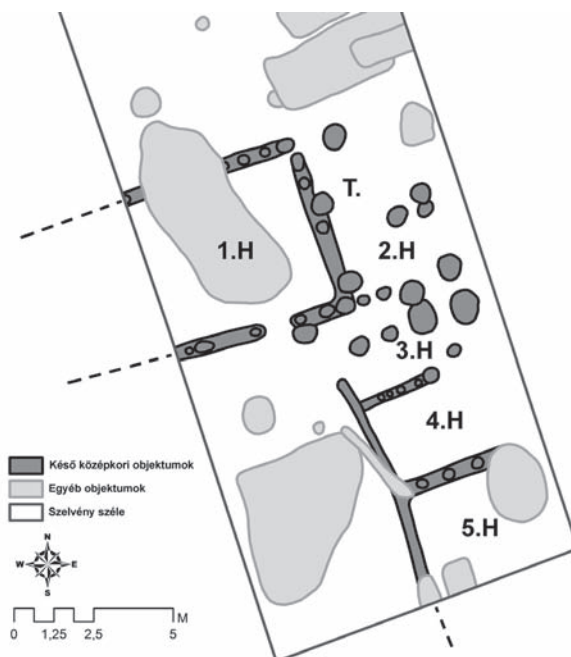
1. épület (4. kép)

A feltárás északkeleti szelvényének (XVIII. felület) déli részén egy ÉK–DNy-i irányú, L alakú, többszartatú épületmaradványt sikerült azonosítani. Az alapárkos-cölöpszerkezetes épület falszerkezetére a cölöplyukakban és a környező gödrökben talált paticis utal, ez alapján sövényfonatos, tapasztott fala, vagyis a sárfalnak valamelyik változata lehetett. A szerkezetre számos példa ismert a Kárpát-medencéből, ezeket Michnai Attila gyűjtötte össze 1981-ben¹⁵, a kitöltőfállal kapcsolatos felmerülő problémákat pedig 2001-ben Pálóczi Horváth András foglalta össze.¹⁶ Tetőszerkezetére a tartócölöpök helyeiből következtethetünk, mely alapján ágásfás-szelemenes volt.

Az alapárkokban található, olykor egymást metsző cölöplyukak a ház többszori (legalább 4 fázis) megújításáról, átalakításáról árulkodnak. Az épület utcafrontra nyíló, rövidebb (5,5 méter), északkeleti oldalán a fal folytatásaként cölöplyukak találhatók – mintegy 1,3 méter távolságra. Ez az eltérő szerkezetből adódóan valószínűleg tornác tartószerkezete lehetett. Hasonló épületszerkezetet figyeltek meg Sarvalyon, Hahót – Buzád(Sárkány)-szigeten, Túrkeve-Móricson, Tiszaugon és Szentkirályon.¹⁷ E változtatással egy időben új bejárat került a háznak erre a falára, melyet az alapárkot vágó, két nagyobb, agyaggal körbedöngölt cölöplyukkal erősítettek meg. A régi, kisebb méretű bejáratra ugyanennek a helyiségnek (1.h.) a délkeleti falában megszakadó alapárkok utal. Harmadik fázis-

3. kép: Az 1785-ös Kenedics-féle térképen megfigyelhető a falu szerkezete

4. kép: Az 1. épület feltárt alapárkai és cölöplyukai

15 Michnai 1981. 235.

16 Pálóczi 2001. 233-240.

17 Holl 1979. 41., Kvassay 1995. 190., Méri 1954. 144., Laszlovszky 2006. 300., Pálóczi 1976. 284.

ként a tornácot később megújították, esetleg egy újabb helyiséggé alakították (2.h.). Később délkelet felé megtoldották az épületet még legalább három helyiséggel több, mint 9 méter hosszan, így lett L alakú (4. fázis). Ennek déli része kifutott a szelvényből, így pontos mérete nem meghatározható.

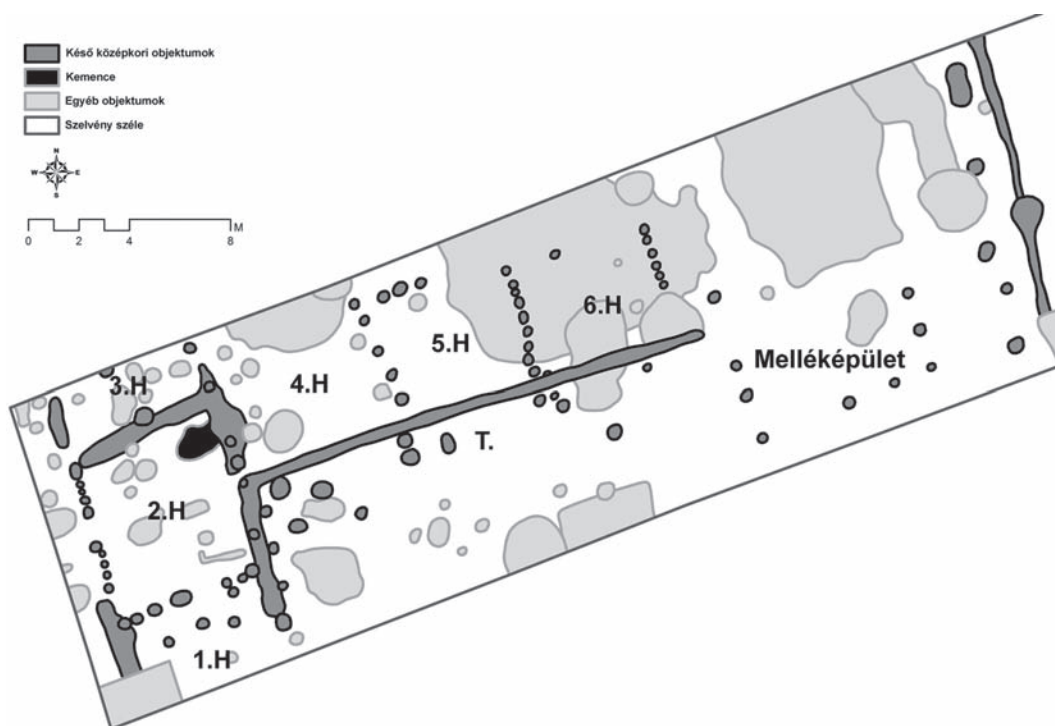
Kemencét nem figyeltek meg az épületben, de a hasonló házak analógiái alapján feltehetően az első fázisban épült, 1. helyiségben lehetett. Ebben az esetben az ide beásott nagyméretű újkori gödör semmisítette meg.

Az épületet a benne talált kerámiaanyag alapján a 14. század második felétől a 16. század második feléig használták.

2. épület (5. kép)

Az 1. épülettől csaknem 30 méter távolságra, északkeletre (a XVI. felületen), tehát nagy valószínűséggel az „utca” túoldalán helyezkedett el. Tájolása, szerkezete és alakja megegyezik az 1. épülettel, különbség annyiban mutatkozik, hogy itt csupán a „főfalak” alapárkosak. Az L alak utca felé néző, rövidebb szárát képező épületrész teljes egészében alapárkos, míg az északkeleti irányba kinyúló, hosszabb szárnak csak a déli oldala. Az osztófalak alapját sűrűbben levert oszlophelyek, illetve cölöplyukak alkotják. Ezen az épületen is megfigyelhetőek utólagos toldások, illetve javítgatások. A szerencsének köszönhetően a ház hosszában esett bele a kutatószelvénybe, így annak mérete biztosan megállapítható, 25,5 méter hosszú. A telek szélességéből 13,5 métert sikerült feltárni. Az utca felőli oldalra néző épületrész – vélhetően legnagyobb – központi helyisége 6,6×6,2 méteres (2.h.). Ennek északkeleti sarkában állt a kemence, melynek a feltáráson tett megfigyelések szerint a szomszédos helyiségben állt az alapja. Így oldották meg a szoba fűtmentesítését, ahogy azt például Szabó Kálmán is leírta az alföldi házzal kapcsolatban, illetve hasonló elrendezést tártak fel Szentkirályon is.¹⁸ Késő középkori és néprajzi analógiák alapján itt lehetett a konyha. Ennek északnyugati és délnyugati oldalán egy-egy kisebb helyiség nyílt, az északnyugati kis mérete (6,2×2,5 méter), valamint a benne található középkori leletanyagot tartalmazó gödrök alapján tároló funkciót tölthetett be, vagyis ez volt a kamra (3.h.). A másikat nem lehetett teljesen feltárni, ezért mérete nem ismert (1.h.). Az északkeleti épületrész további 3 részre tagolódik, az első (4.h.), melyben a kemence alapozás előkerült 6,8×5 méter, ezt lakóhelyiségként használták. A másik két helyiség méretei: 5,5×5 méter (5.h.) és 5,5×4,8 méter (6.h.). A 4-6 helyiségek előtt tornácra utaló cölöplyuk sorok kerültek elő.

Leletanyaga alapján ez az épület is a 14. század második felétől a 16. század második feléig volt használatban.

5. kép: A 2. ház és udvara feltárási rajza

¹⁸ Szabó 1938. 82-83., Pálóczi 1996. 13.

A 2. épülethez tartozó egyéb objektumok:

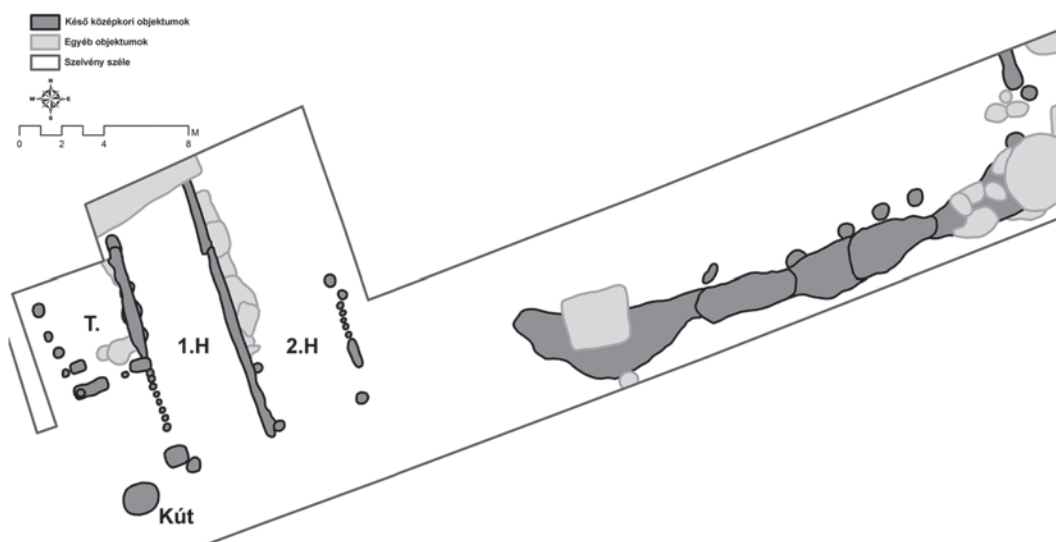
A feltárt szelvény a házhoz tartozó telekről is nyújt némi információt. Az épülettől 0,8 méterre délkelet felé egy északi oldalán megsemmisült, kb. 7,3×5,8 méter nagyságú cölöpszerkezetes épület állt, mely a háztól elkülönülve nagy valószínűséggel gazdasági funkciót láthatott el. Ettől északkeleti irányba, 3,5 méter távolságra egy ÉNy–DK irányú cölöpkerítés nyomait lehetett megfigyelni, mellyel párhuzamosan, kb. 1 méterrel meszszebb egy keskeny, közepén kiszélesedő árok futott. Vélhetően ezzel választották le a gazdasági udvart.

3. épület (6. kép)

A 2. épülettől délnyugatra, megközelítőleg 5 méterre található a 3. épület (I. felületen). Megmaradt nyomai alapján szerkezetileg ugyanaz mondható el róla, mint az előző házokról. Két 11,5 és 12,5 méter hosszú, ÉNy–DK irányú, egymástól 4 méter távolságra fekvő alapárkot és egy 4,5 méterre ezekkel párhuzamosan futó cölöplyuksort sikerült feltárni. Ebben tehát eltér a másik két épülettől, itt ugyanis nem található meg a nagyobb méretű központi helyiség. A jelentős bolygatás miatt sem osztófal, sem a kemence nyoma nem került elő. A maradványokból, illetve a szelvényfal határából következően ez az épület is északkeleti irányba folytatódott. Az 1. helyiségtől délnyugatra előkerült cölöplyukak tornác meglétére utalnak. Leletanyaga a 14. század második fele – 16. század végére keltezi az épületet.

A 3. épülethez tartozó egyéb objektumok:

A háztól délnyugatra, 1,5 méterre egy 14–15. századi leletanyagot tartalmazó kút került elő. Ezt a talajvíz feltörése miatt csak 184 centiméter mélységig lehetett feltárni. Az épülettől délkeletre egy viszonylag széles és mély, ÉK–Dny irányú árok került elő, mely 25,5 méter hosszúság után derékszögben megtört, és északnyugat felé folytatódott. A 2. épülethez tartozó árokhoz hasonlóan ez is a gazdasági udvart választotta le.

6. kép: A 3. sz. épület és udvara

4. épület (7. kép)

A III. felületen előkerült épületet egy a 18. század végén – 19. század elején ráépült ház rongálta meg. A mindössze 8,5 méter széles szelvényben négy ÉK–Dny irányú, egymással párhuzamos falszakasz maradt meg mintegy 20,5 méter hosszan. Ezek közül csak az északi alapárkos, a másik három cölöpszerkezetes fal, melyek között a távolság 7,5 – 6,6 – 6,4 méter. Utóbbiak csak 6 méter hosszan nyúlnak be a szelvénybe, és a legdélebbi falszakasz végén tompaszögben egy kanyarulat indul a tőle északra fekvő felé. Itt lehetett a ház egyik sarka. A két északi falszakasz folytatódik délnyugat felé. A nagyfokú bolygatás miatt többet nem lehet megállapítani erről az épületről.

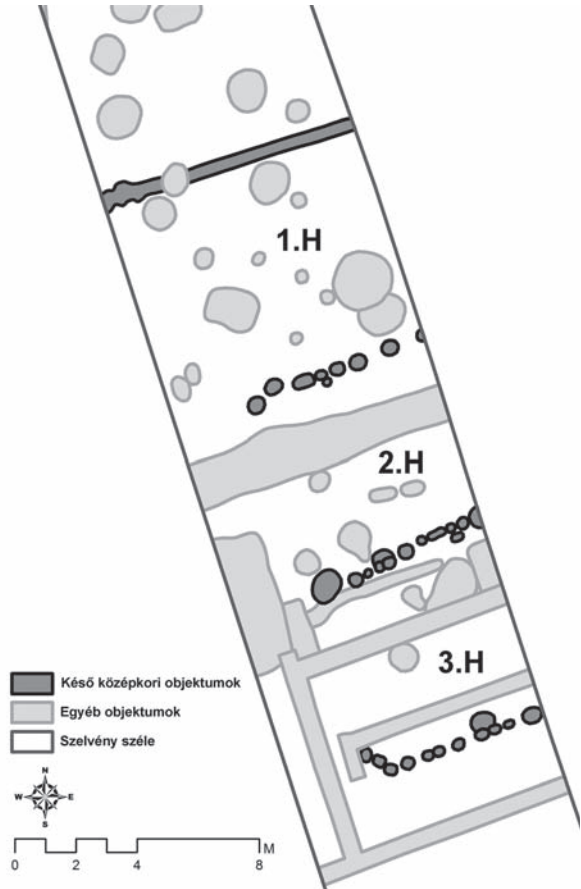
Az előkerült nagyon kevés kerámialelet alapján a 14. század végén – 15. század elején használhatták az épületet.

A 4. épülettől délkeletre még négy, egymással párhuzamos ÉK–DNY irányú, késő középkori árok figyelhető meg, egymástól megközelítőleg 50, illetve 30–30 méter távolságra. Ezek a 3. épülethez tartozó árokhoz hasonlóan telekhatár funkciót tölthetnek be.

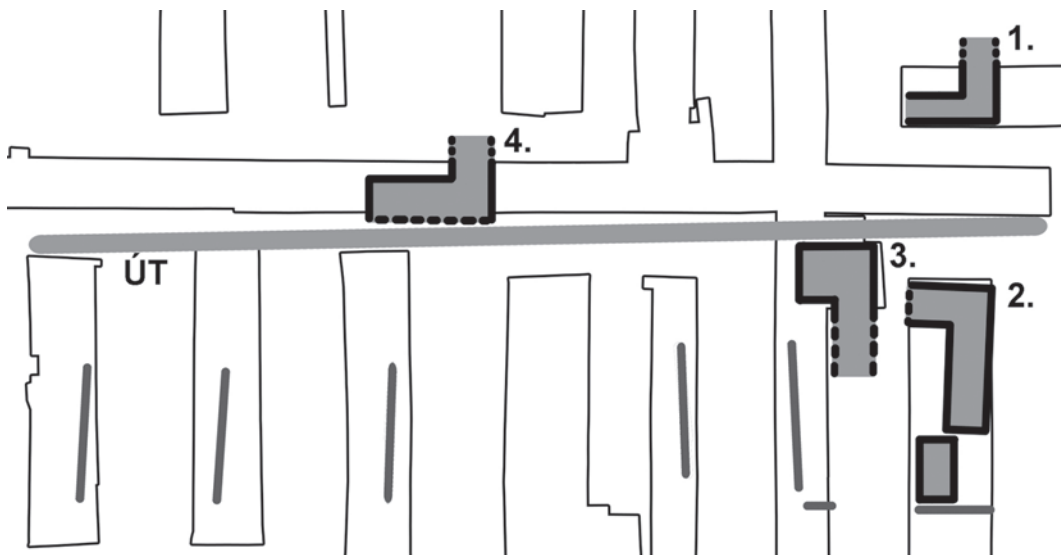
A megfigyelt településjelenségek alapján megállapítható, hogy viszonylag keskeny (ld. 2. és 3. épület közötti 5 méter távolság), kb. 20–30 méter széles telkekre oszlott a település. Hosszuk a XVI. és az I. felületek (itt állt a 2. és 3. épület) – melyek csaknem a Gyöngyös mellékáig kifutnak – hossza alapján maximum 80–90 méter lehetett. A telkeken belül kerítés választotta le a gazdasági egységeket megközelítőleg azonos arányban, ahogy az a 2. és 3. épület esetében látható, tehát kimutathatóak bizonyos szabályszerűségek. Ezek alapján a belső telkek, amelyeken a házak álltak 40–50 méter hosszúak voltak, így kb. 1/4 magyar hold nagyságúak lehettek.

A házak kivétel nélkül L alakúak, azonos tengelyűek, egymással párhuzamosan helyezkedtek el. Az 1–3. épület biztosan a rövidebb oldalával fordult az utca felé, a 4. épület esetében ezt nem lehet eldönteni. Mind többszattúak voltak, 3–6 helyiségből álltak. Padlót egyik esetben sem lehetett megfigyelni, ami a későbbi nagyfokú bolygatásnak tudható be. Az új lakóházakat mindig a régi helyén építették fel, erre utalnak a fentiekben leírt, az objektumok metszése alapján megfigyelt építési fázisok. Ezek alapján az épületek eleinte egyszerű, téglalap alaprajzú, 1–2 helyiséges lakóházak voltak, melyeket a későbbiekben egészítettek ki L alakúvá, s gyakran tornáccal is ellátták őket. Ezt a folyamatot legjobban az 1. épület esetében dokumentálhatjuk.

A kevés objektum ellenére kiszerezhető az utca vonala az épületek és az árok tájolásából. Az 1. és 4. épület annak délnyugati oldalán, míg a másik kettő az északnyugati felén található. A különálló árok merőlegesen futnak az utca tengelyére.

7. kép: A 4. ház megmaradt falszerkezete

8. kép: A késő középkori Besenyő falu rekonstruált szerkezete

Összegzés

Az egykori településnek csak egy része került feltárára, mégis viszonylag sok információt megtudhattunk a falu belső szerkezetére vonatkozóan.

Már maga a sziget mérete (ld. fenn) behatárolja a település nagyságát. Ezzel magyarázható a keskenyebb szalagtelkek kialakítása. Az előzetes kutatások¹⁹, illetve a feltárás alapján a falu házai és telkei kb. 250×180 méter nagyságú területen, az utcára merőlegesen helyezkedtek el. A domborzatot megfigyelve megállapítható, hogy az épületek igazodnak a kiemelkedő magasabb részekhez, míg a gazdasági egységek az alacsonyabban fekvő, vízfolyásokhoz közelebbi területeken helyezkedtek el. Az épületek között nem mutatható ki nagymértékű minőségi különbség, elrendezésük is hasonló, ami nem mutat éles differenciálódást az itt lakók anyagi helyzetét illetően. Utóbbit a leletanyag egységessége is alátámasztja.

A házak 16. századi pusztulása nagy valószínűséggel a török hódításokkal hozható összefüggésbe. A település a hódoltság peremvidékén feküdt, Vas megyéről számos írásos forrás áll rendelkezésre a török kártételekről, illetve a falvak megadóztatásáról. Bár Besenyő falut nem említi összeírás, a tőle nem messze található Gencs kárait felsorolja. Gencs falut a Kőszeg ellen vonuló török csapatok 1532-ben rabolták ki²⁰, feltételezhetően ehhez a dátumhoz, illetve az ezt követő súlyos adóterhekhez köthető Besenyő épületeinek pusztulása is.²¹ A település azonban ekkor még nem néptelenedett el, amit a térképes ábrázolásokon kívül a feltárás során előkerült 17. századi, valamint 18–19. századi jelenségek és leletanyag bizonyít.

Late medieval settlement ruins at Gencsapáti-Besenyősziget

MELINDA KOLLER

The medieval Besenyő was in county Vas, next to the stream Gyöngyös. In 2004 was carried out a rescue excavation here, on which the Arpadian Age and the late medieval remains of the settlement was located.

The study presents the settlement structure research of the late medieval village. At first it should be analysed the medieval sources and the historical maps from the 18th century, specially the First Military Survey. In the research is particularly important the role of the roads.

On the excavation parts of four late medieval houses with foundation ditch and postholes could be identified in this ditch came to light, all of them was more than tripartite and L shaped. The archaeological material characteristic these of the 14th–16th centuries. In one occasion could be observed the heating system.

During the excavation an economical house and four ditches were found yet, so it can be design the parcel system, the main street and the inner structure of this settlement.

19 Ilon – Rosztovics 2000. 145-188., Ilon – Hamvas – Marosszéki 2000. 15., Ilon – Mészáros – Kövecses 2000. 245-264.

20 Illik 2009. 117.

21 Illik 2009. 114.

Irodalom

- Engel P. (szerk.) 2001.: Magyarország a középkor végén. CD-ROM, MTA TTI-Térinfo, Budapest
- Fényes E. 1991.: Magyarországnak, s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben. I. kötet, Pest, Trattner – Károlyi ny., 334-417.; Vas vármegye. In.: *Vas megyei levéltári füzetek 4.*, Szombathely
- Glaser L. 1929.: Dunántúl középkori úthálózata. *Századok* 1929. 138-167.
- Holl I. 1979.: Sarvaly középkori lakóházai. *Archaeologiai Értesítő* 106. 33-51.
- Holl I. 1985.: Mittelalterliche Dorfgrundrisse in Ungarn. *Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften* 14. 241-249.
- Illik P. 2009.: Törökdkülés a Dunántúlon. Török kártételek a nyugat-dunántúli hódoltsági peremvidéken a 17. század első felében. Disszertáció, PPKE BTK, Piliscsaba
- Ilon G. – Hamvas I. – Marosszéki B. 2000.: Adatok Vas megye avar kori és IX. századi településtörténetéhez. Előmunkálatok Vas megye régészeti topográfiájához. II. rész. *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények* 3. 14-38.
- Ilon G. – Mészáros M. – Kövecses L. 2000.: Előmunkálatok Vas megye régészeti topográfiájához. Az Árpád-kortól a kora újkorig I. *Vasi Szemle* 54/2. 245-264.
- Ilon G. – Rosztovics J. 2000.: Óskori lelőhelyek Vas megyében. Előmunkálatok Vas megye régészeti topográfiájához. Óskor I. *Panniculus Ser. B. No. 5.* 145-188.
- Karoliny M. 1987.: Vas megye közútjainak története a Borostyánkő úttól az E-65 Európa útig. Építésügyi Tájékoztatói Központ, Budapest
- Kvassay J. 1995.: Régészeti adatok a Zala megyei 15–16. századi háztípusokhoz. In.: *A Nyugat-Dunántúl népi építészet.* Szerk.: Cseri Miklós, Szentendre-Szombathely, 183-196.
- Laszlovszky J. 2006.: Későközépkori lakóház Tiszaugon. Az alföldi lakóház kialakulásának kérdéséhez. In.: *Testis Temporum, Vita Memoriae. Ünnepi tanulmányok Pálóczi Horváth András 65. születésnapjára. Studia Caroliensia.* A Károli Gáspár Református Egyetem folyóirata 2006/3-4. 295-314.
- Maksay F. 1971.: A magyar falu középkori településrendje. Budapest
- Máté Zs. 1998.: Falusi települések és településszerkezetek a Kárpát-medencében. *Falu Város Régió* 8. 14-21.
- Méri I. 1954.: Beszámoló a tiszalök-rázompusztai és túrkeve-mórici ásatások eredményeiről II. *Archaeologiai Értesítő* 81. 138-154.
- Michnai A. 1981.: Középkori népi építészetünk régészeti emlékei. *Folia Archaeologica* 32. 225-240.
- Pálóczi H. A. 2001.: A késő középkori népi építészet régészeti kutatásának újabb eredményei. In.: *Népi építészet a Kárpát-medencében a honfoglalástól a 18. századig.* Szerk.: Cseri Miklós – Tárnoki Judit, Szentendre-Szolnok, 221-261.
- Pálóczi H. A. 1976.: A Lászlófalván 1969–74. évben végzett régészeti ásatások eredményei. *Cumania* 4. 275-309.
- Pálóczi H. A. 1996.: Élet egy középkori faluban. Szentkirály régészeti kutatásának eredményei. In.: *Élet egy középkori faluban. 25 év régészeti kutatása a 900 éves Szentkirályon.* Szerk.: Pálóczi Horváth András, Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 7-29.
- Somfai A. 2002.: Kisalföldi és Alföldi mezővárosok különbözősége, kisvárosi értékek védelme. *Tér és társadalom* 2002. 59-98.
- Szabó K. 1938.: Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei. Országos Magyar Történeti Múzeum, Budapest